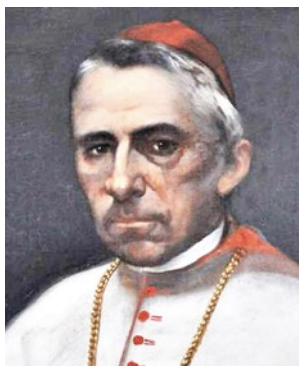

PRED 230 ROKMI SA NARODIL SPIŠSKÝ BISKUP LADISLAV ZÁBOJSKÝ¹

Nadežda JURČIŠINOVÁ

Ladislav Zábojský

Významnou osobnosťou z radov katolíckej cirkvi v 19. storočí bol spišský biskup Ladislav Zábojský, ktorého 230. výročie narodenia si v tomto roku pripomíname. Svojím pôsobením prispel k rozvoju slovenského národno-emancipačného hnutia. Bol blízkym spolupracovníkom a podporovateľom banskobystrického biskupa Štefana Moyzesa z Veselého pri Piešťanoch (1797 – 1869), prvého predsedu Matice slovenskej. Ako jediný cirkevný hodnostár sa pridal k výzve Š. Moyzesa a pod jeho vedením sa v júli 1863 konali dôstojné cyrilo-metodské oslavy v spišskej diecéze.

Ladislav Zábojský² sa narodil 31. mája 1793 v Prešove v rodine prešovského mešťanostu a senátora Petra a jeho manželky Margaréty, rodenej Kreppovej. Základnú školu a prvé gymnaziálne triedy absolvoval v rodnom Prešove, vyššie v Novom Meste pod Šiatrom a v Košiciach. Rozhodol sa pre štúdium teológie. Ako klerik Ostrihomskej arcidiecézy spočiatku študoval filozofiu na seminári v Trnave a následne teológiu na univerzite v Pešti, kde získal aj titul doktor teológie. Kňazskú vysviacku za rímskokatolíckeho kňaza prijal 7. júna 1816.

O tom, že bol šikovný a nadaný nepriamo svedčí aj to, že s ním ako so svojím tajomníkom počítal vtedajší spišský biskup Michal Brigido, ale ten v júni 1816 zomrel. Zábojský však v Spišskej Kapitule ostal a pôsobil na biskupstve ako aktuár a archívár. V roku 1818 nastúpil na spišský biskupský prestol osvietenský vzdelanec Ján Krstiteľ Ladislav Pyrker³. Ten krátko po príchode v roku 1819 zriadil učiteľský ústav v Spišskej Kapitule, podporoval základné školstvo a vydával náboženskú a osvetovú literatúru. Zábojský už ako študent mal možnosť sa bližšie oboznámiť so slovenským národným životom a ako biskupský tajomník J. L. Pyrkeru zažil bernolákovské obdobie. Medzi biskupom Pyrkerom a jeho tajomníkom L. Zábojským sa vyvinul silný pracovný vzťah, a tak keď v roku 1820 Pyrkeru vymenovali za benátskeho patriarchu, odišiel s ním do Benátok i mladý Zábojský a v jeho službách ostal do roku 1823, keď pre očnú chorobu požiadal svojich predstavených o návrat na Spiš.

V rokoch 1823 – 1827 zastával post tajomníka biskupa Jozefa Bélika v Spišskej Kapitule, následne bol od roku 1828 farárom vo Veľkej pri Poprade, neskôr v Spišskej Novej Vsi. V roku 1832 ho vymenovali za konzistoriálneho radcu biskupstva a o rok na to (1833) za titulárneho kanonika Spišskej Kapituly. Od roku 1840 zastával post

- 1 Príspevok vznikol v rámci projektu APVV č. 19-0058 *Multietnicita a multikonfesionalita a ich vplyv na spoločenský, politický a kultúrny vývoj okrajových oblastí v prvej polovici 20. storočia (na príklade východného Slovenska a Podkarpatskej Rusi)*.
- 2 Jeho meno sa uvádza aj v podobe Zaboyszky, Zabojszky.
- 3 János László Pyrker bol maďarský cirkevný hodnostár a po nemecky píšuci básnik.

farára v Spišskej Novej Vsi a bol dekanom Levočského dištriktu, kde (1849 – 1850) zastával aj funkciu inšpektora cirkevných škôl. Počas pôsobenia v Spišskej Novej Vsi zásluhou tunajšieho farára Michala Chlebáka mal možnosť hlbšie sa oboznámiť s podstatou pôsobenia štúrovcov a s ich cieľmi. Mal teda dostatok informácií o postavení Slovákov v monarchii, prejavil sa však predovšetkým ako kňaz s istým druhom národného indiferentizmu. Počas revolúcie 1848 – 1849 bojovali Slováci kvôli podpore národnej a politickej emancipácie na strane cisára. Aj L. Zábojský zachoval vernosť cisárskej Viedni a panovníckemu dvoru. Z týchto politických, ale aj cirkevných a odborných dôvodov ho mladý 19-ročný habsburský cisár František Jozef I. vymenoval v roku 1849 za cisársko-kráľovského školského radcu, čím sa etabloval vo viedenských kruhoch.

Dôležitým prelomom v cirkevnom živote L. Zábojského bol rok 1850, keď ho cisár listom z 2. apríla vymenoval za spišského biskupa v Spišskom Podhradí. Pápež Pius IX. túto nomináciu potvrdil dekrétom z 30. septembra 1850. Bol jedným z troch slovenských biskupov popri Štefanovi Moyzesovi v Banskej Bystrici a Štefanovi Kollarčíkovi v Rožňave. Ich vymenovanie bolo jedným z prejavov ústupkov Viedne voči národným požiadavkám Slovákov.

Ladislav Zábojský prijal biskupskú vysviacku 25. mája 1851 v kapucínskom kostole vo Viedni, do úradu spišského biskupa bol uvedený 22. júla 1851. Spišskú diecézu prebral vo veľmi biednom stave. V tom čase sa v diecéze i v spoločnosti prejavoval všestranný porevolučný morálny i spoločenský úpadok. Kostoly a fary boli zdecimované a situáciu komplikovala aj zložitá politická situácia v monarchii. Hneď po svojej inštalácii vydal pastierske listy adresované kňazstvu i veriacim Spišskej diecézy, v ktorých deklaroval okrem cirkevných zámerov v národnostnej oblasti kresťanskú znášanlivosť a varoval pred nacionalizmom. V politickom kontexte bol podporovateľom cisárskej politiky a uhorského konzervativizmu. Aktívne presadzoval zrovnoprávnenie všetkých národov v Uhorsku a uznanie ich svojbytnosti prostredníctvom autonómie, avšak bez narušenia politickej jednoty s Uhorskom a predovšetkým s cisárom vo Viedni. V tomto duchu možno chápať jeho podporu národnej emancipácie Slovákov, ale všetko v rámci zdravého vlastenectva bez prejavov nacionalizmu, pre ktorý by dochádzalo k útlaku nejakého iného národa žijúceho pod korunou svätého Štefana. Bol proti prehnaným nacionálnym vášňam, rovnako u kléru, seminaristov, preparandistov i gymnazistov, v ktorých videl ohnisko napätia, sváru a nepokojov, čomu chcel všemožne čeliť svojou rigoróznosťou. Na druhej strane mal kladný a v mnohých prípadoch i aktívny vzťah k rozumným, pre Slovákov prospešným národným podujatiam, ktoré obohacovali vzdelanosť, kultúrny a duchovný život prostého ľudu a prehlbovali jeho národné povedomie.

Vo vedomí, že Spišskú diecézu tvorili predovšetkým slovenskí veriaci, L. Zábojský aktívne pomáhal pri zavádzaní slovenčiny do vyučovania tak na ľudových školách, ako aj v biskupskom lýceu v Levoči či Učiteľskom ústave v Spišskej Kapitule. Krátko po príchode na spišsko-kapitulský biskupský stolec združil a zaktivizoval okolo seba rovnako zmýšľajúci klérus, v tomto duchu posilnil pozície seminára a preparandie a začal výrazne ovplyvňovať cirkevný, kultúrno-spoločenský a národno-duchovný život v celej diecéze.

Biskup L. Zábojský venoval osobitnú pozornosť starostlivosti o vzdelávanie mládeže, a to nielen v spišskom teologickom seminári a učiteľskej preparandii,

ale aj na iných vzdelávacích učilištiach, najmä v levočskom katolíckom gymnáziu. Aby umožnil vzdelanie nadaným študentom zo sociálne slabých pomerov, založil v roku 1852 pri biskupskom gymnáziu v Levoči alumneum pre 70 chudobných žiakov, kde sa najmä vidiecki študenti bezplatne stravovali. Vrcholom jeho reformnej snahy v školstve na území Spišskej diecézy bola kniha *Ústavy pre školy Spišskej diecézy* z roku 1870, ktorá predstavovala biskupovu snahu o širšiu podporu vzdelávania mládeže, ako aj o pestovanie lásky k materinskej reči. Bol mesénom cirkevných školských, sociálnych a charitatívnych ústavov. Každoročne na štúdiách podporoval 30 študentov a na štipendiá a podpory dával vyše 600 zlatých. Pri návštevách škôl Spišskej diecézy často pochvalou a finančne odmenil usilovných žiakov, vzorných učiteľov, podporil chudobných, zdravotne postihnutých, sirotu a vdovy. Podporoval aj chudobných kňazov, opravu kostolov a farských budov, výstavbu škôl, rozličné kultúrne a spoločenské ustanovizne. Počas celého obdobia neoabsolutizmu v habsburskej monarchii sa venoval prioritne cirkevnému životu, kňazom a rehoľníkom, ale aj školským zariadeniam, učiteľom a vyučovaciemu procesu, ktoré sa vzťahovali na jeho Spišskú diecézu.

Svoje národné povedomie Ladislav Záborský prejavil aj tým, že sa postavil na stranu slovenského národného hnutia v úsilí získať autonómiu v kontexte zrovnoprávnenia všetkých národov v Uhorsku. V tomto smere umožnil kňazovi svojej diecézy Štefanovi Hýrošovi, aby bol signatárom *Memoranda slovenského národa* z roku 1861. To vzniklo ako výsledok národného zhromaždenia Slovákov v Turčianskom svätom Martine a jeho signatári žiadali viaceré politické a národné ústupky voči Slovákom, zriadenie autonómie Slovenska v takzvanom Hornouhorskom slovenskom okolí a zavedenie slovenčiny do verejnej administratívy a školstva a iné. Spišský biskup zároveň Štefanovi Hýrošovi povolil odísť osobne s delegáciou Slovákov do Pešti a Viedne predložiť memorandové požiadavky.

Biskup Záborský patril medzi podporovateľov a šíriteľov cyrilo-metodského kultu ako potenciálneho mostu medzi východnými, južnými a západnými Slovanmi. Cyrilo-metodský odkaz v dejinách Slovákov zdôrazňoval spolu so Štefanom Moyzesom. Keď biskup Š. Moyzes navrhoval oslavy tisícročia príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu, L. Záborský ako jediný na Slovensku sa k tejto iniciatíve pridal. V jeho diecéze sa konali oslavy 5. – 12. júla 1863. Pri tejto príležitosti vydal 18. júna 1863 dva obežníky. Prvý list v latinčine adresoval kléru svojej diecézy a obsahoval predovšetkým inštrukcie k sláveniu jubilea. Druhý pastiersky list v slovenčine bol adresovaný veriacim. Išlo o biskupovo osobné národné a náboženské vyznanie. Biskup Záborský zabezpečil na oslavy relikviu svätého Cyrila, ktorá sa dodnes nachádza v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule.

Pred smrťou sa zapojil do projektu budovania tzv. matičných gymnázií. Napomáhal realizovať myšlienku patronátneho nižšieho slovenského katolíckeho gymnázia v Kláštore pod Znievom, na ktorého základinu v roku 1869 prispel sumou 100 zlatých. Zaradil sa tak medzi jeho patrónov a zakladateľov.

Ladislav Záborský zomrel ako 78-ročný 11. septembra 1870 v letnom sídle spišských biskupov v biskupskom kaštieli v Spišskom Štiavniku. Pochovaný bol na sviatok Sedembolestnej Panny Márie v Katedrále sv. Martina v Spišskej Kapitule. Všetok svoj majetok zanechal diecéze.

Použitá literatúra:

PARENIČKA, Pavol. Biografické súradnice Ladislava Zábojského. In *Ladislav Zábojský a cyrilo-metodská tradícia*. Martin : Matica slovenská, 2013, s. 33 – 41. ISBN 978-80-8128-100-6.

Slovenský biografický slovník. Zv. VI. Martin : Matica slovenská, 1994, s. 383 – 384. Heslo Zábojský Ladislav.

SEDLÁK, Imrich. *V čertážiach búrok*. Martin : Matica slovenská, 2001, s. 197 – 201.

HROMJÁK, Ľuboslav. Biskup, ktorý pomohol emancipácii Slovákov. Dostupné na: <https://www.katolickenoviny.sk/tema/category/tema/article/biskup-ktory-pomohol-emancipacii-slovakov.xhtml>